

HOOFSTUK 6

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

6.1 INLEIDING

In Hoofstuk 5 van die verhandeling is 'n gevallestudie gedoen waarin kunst terapie as pedoterapeutiese tegniek met 'n dowe kind toegepas en beskryf word. In hierdie hoofstuk gaan daar aan die hand van bepaalde kriteria gekyk word of kunst terapie 'n pedoterapeutiese tegniek is wat met welslae by die dowe kind gebruik kan word en die vereistes wat gestel word aan die terapeut wat met die dowe kind werk sal bekyk word.

Tydens die skryf van hierdie verhandeling het die navorser agtergekom dat daar bepaalde terreine binne die wêreld van die dowe kind is waarin min navorsing gedoen is.

Aanbevelings vir verdere navorsing sal in hierdie hoofstuk gemaak word.

6.2 DIE EVALUERING VAN DIE BRUIKBAARHEID VAN KUNSTERAPIE AS PEDOTERAPEUTIESE TEGNIEK BY DIE DOWE KIND

Daar gaan aan die hand van die kriteria (De Wet 1993:163) waaraan 'n tegniek moet voldoen om geslaagd te wees by dowes gekyk word ten einde die werkbaarheid van kunst terapie by die dowe kind te evalueer.

Die navorser het in die studie gevind dat kunst terapie nie in alle gevalle bruikbaar is as tegniek by die dowe kind nie. In hierdie hoofstuk sal daar 'n kort beskrywig van gevalle waarin kunst terapie nie gebruik kan word nie, gegee word.

'n Tegniek moet aan die volgende kriteria voldoen om geslaagd te wees by dowe (De Wet 1993:163):

* kommunikasie met die dowe kind moet moontlik wees;

* individualisering moet moontlik wees; en

* transendering moet moontlik wees.

6.2.1 KOMMUNIKASIE

In Hoofstuk 4 (afdeling 4.7) is die verband tussen kuns en kommunikasie reeds volledig bespreek.

Na aanleiding van die verloop van die gevallestudie wil die navorser die aanname maak dat kunstherapie die interaksie tussen die terapeut en die dowe kind bevorder.

Die dowe kind kry die geleentheid om deur middel van kuns, ekspressie aan betekenis wat hy nie deur middel van taal kan kommunikeer nie, te gee.

Kunsterapie geskied op 'n informele wyse. Die eise wat aan die kind gestel word tydens die kunsteriesessie is gewoonlik nie bo die kind se vermoë nie. Die geleentheid vir die stig van Fundamenteel Pedagogiese verhoudings in so 'n situasie is ideaal. Die kind voel veilig en geborge by die empatiese kunsteraut.

Die opdrag wat gegee word, is eenvoudig. Die taalgestremde dowe kind het gewoonlik nie 'n probleem om die opdrag te verstaan nie. Die kunswerk is 'n sigbare konkrete gegewe waarvoor die kunsteraut en die kind kan kommunikeer. Dit is moontlik dat die terapeut en die kind in vereenvoudigde taal kan kommunikeer oor die kind se kunswerk. Die inhoud wat in die kunswerk gebruik word is konkreet en kan as hulpmiddel vir die konkretisering van soortgelyke inhoud dien.

Indien die kind en die terapeut mekaar nie kan verstaan nie, kan sketse en diagramme (kuns) gebruik word om die inligting oor te dra.

Kunsterapie is 'n waardevolle hulpmiddel vir die observasie van die kind. Die kind kan tydens die skep van 'n kunswerk nie-verbale gedrag openbaar wat 'n bydrae kan lewer tot die interpretering en betekenis van die gebruik van sekere simbole.

Die dowe kind stel deur middel van sy kunswerke sy betekeniswêreld oop vir die terapeut om 'n deelnemer daarin te wees.

Kunsterapie as pedoterapeutiese tegniek kan, nadat daar aanpassings ten opsigte van die kommunikasiewyse gemaak is (vergelyk 5.5), geslaagde kommunikasie tussen die terapeut en die kind moontlik maak.

6.2.2 INDIVIDUALISERING

Met individualisering word bedoel om individuele verskille tussen persone in ag te neem (De Wet 1993:166)

Die dowe kind se tekeninge is uniek. Daar is geen ander tekening soos syne al gemaak nie. Die wyse waarop die kind inhoude deur middel van sy kunswerke projekteer is uniek aan elke dowe kind. Die inhoude en die simboliese betekenis van die inhoude is uniek aan elke kind binne sy eie kultuur agtergrond.

Dit is noodsaaklik dat die dowe kind met die inhoude wat hy in sy kunswerke projekteer, sal identifiseer. Die inhoude wat die kind kommunikeer is inhoude wat hy self geskep het. Omdat die inhoude sy eie is, kan hy maklik daarmee identifiseer. Dit is nie vreemde inhoude wat aan hom oorgedra moet word nie.

Die navorser het tydens die toepassing van kunstherapie met dowe kinders opgemerk dat die dowe kind maklik tot die gevolgtrekking kom dat daar 'n probleem is en makliker tot die beseft kom dat die probleem aan die hand van hulpverlening opgelos kan word. Die kunswerke bied aan die dowe kind die geleentheid om sy probleem op 'n meer konkrete wyse te projekteer.

In Hoofstuk 5 is daar agtergekom dat die dowe kind maklik die inhoud wat hy in sy kunswerk kommunikeer aan homself toeken (vergelyk 5.4.3.4). Hy herken die inhoud as betekenis in sy eie betekeniswêreld en kan dus maklik die inhoud internaliseer.

Die terapeut kan deur middel van die kunswerk die dowe kind begelei tot betekeniswysiging en gedragsverandering.

Die terapeut het tydens haar internskap agtergekom dat kunstherapie nie by alle dowe kinders bruikbaar is nie. Die tegniek moet gekies word aan die hand van elke unieke dowe kind se betekeniswêreld, wat tydens diagnostisering vasgestel kan word. Die kontra-indikasies vir pedoterapie met 'n unieke dowe kind sal in 'n volgende punt in hierdie hoofstuk bespreek word.

Individualisering is moontlik as kunstherapie by 'n unieke, geselekteerde dowe kind gebruik word.

6.2.3 TRANSENDERING

'n Persoon transendeer wanneer hy daartoe in staat is om bo sy huidige situasie te kan uitstyg tot 'n nuwe situasie wat beter is (De Wet 1993:168).

Die dowe kind is taalgestremd en kan nie maklik deur die grense van sy beperkte bestaan breek nie. Hy kan dus nie

geredelik taal gebruik om dit, wat in sy voorstel en fantasieer na vore kom, te beskryf nie.

* die swakke kind;
Deur die maak van 'n kunswerk skep die dowe kind vir hom herkenbare simbole waardeur hy deur die grense van sy wêreld breek en dit wat hy ervaar en beleef kan hy visueel voorstel en daaroor fantasieer. Op dié wyse kan die terapeut deel word van die kind se wêreld.

Die simbole wat die kind in sy kunswerk gebruik is sy eie en hy kan daarmee identifiseer. Die terapeut kan die kind tot betekenis- en gedragswysiging lei deur die simbole wat die kind in sy projeksies skep te gebruik.

Die betekeniswysiging wat deur die simbole realiseer is op affektiewe-, kognitiewe- en normatiewe betekenis gerig. Die kind verander nie slegs ten opsigte van sy kognitiewe- en affektiewe betekenis nie, maar leer ook nuwe waardes en die sinvolheid van sy bestaan binne sy gestremdheid aan.

Die kind kry tydens die maak van 'n tekening die geleentheid om te objektiveer en te distansieër. Dit impliseer dat die kind toenemend volwasse word tydens die verloop van 'n kunsterapie sessie.

6.3 KONTRA-INDIKASIES VIR DIE GEBUIK VAN KUNSTERAPIE MET 'N DOWE KIND

Die navorser het tydens haar internskap opgemerk dat daar sekere dowe kinders was met wie kunsterapie as tegniek baie moeilik bruikbaar is:

- * die kind met 'n swak waaghouding;
- * kinders met 'n swak selfbeeld ten opsigte van hulle gespes skeppende vermoëns;

* die ouer dowe kind wat nie van kuns hou nie;

* die swaksiende dowe kind;

* kinders met fisieke agterstande, byvoorbeeld; die spastiese kinders;

* verstandelik erg gestremde dowe kinders;

* die baie jong kind;

* die kind wat nie daarvan hou om vuil te smeer nie (gewoonlik die uitermatige perfeksionistiese kind); en

* party kinders is te gelabiliseer om te teken en beskou die opdrag as 'n bedreiging (sien die voorbeeld by 4.3).

Sensopatiëse kunsmedia kan wél met vrug by van bogenoemde kinders gebruik word vir ontspanning en motoriese ontwikkeling, maar outentieke kunst terapie waar daar van simbole gebruik gemaak word, is baie moeilik om toe te pas. Die terapeut sal verkieslik van 'n ander tegniek gebruik moet maak om hulp aan hierdie kinders te verleen.

Dit kan wél gebeur dat enkele kinders in bogenoemde kategorieë val en dat kunst terapie toegepas kan word. Elke kind is uniek en die voorbeelde wat hierbo genoem word is slegs riglyne en mag nie slaafs nagevolg word nie.

6.4 DIE TERAPEUT WAT MET DOWE KINDERS WERK

Die terapeut wat met dowe kinders bemoeienis maak kom voor 'n buitengewone opgaaf te staan. Doofheid is 'n gekompliseerde gestremdheid. Die dowe kind het gespesialiseerde hulpverlening binne die konteks van opvoedkundige-sielkundige hulverlening nodig.

In Hoofstuk 3 is die rol van en vereistes vir 'n suksesvolle terapeut volledig uiteengesit (vergelyk 3.18 en 4.5). Die terapeut wat met dowes werk, moet buiten die vereistes wat in Hoofstuk 3 en 4 beskryf is ook aan die volgende voldoen:

- * sy moet besonder fyn kan observeer;
- * die terapeut moet baie taalvaardig wees;
- * sy moet 'n kenner wees van nie-verbale kommunikasie;
- * sy moet verkieslik kennis en ervaring van dowes hê;
- * die terapeut moet gebaretaal ken; en
- * die terapeut moet die wêreld van die dowe ken en kennis hê van die dowe subkultuur.

6.5 AANBEVELINGS

Die navorser maak nie aanspraak op volledigheid in die werk nie. In die verloop van die navorsing het die navorser op leemtes in die literatuur oor hulpverlening aan die dowe afgekom. Die volgende aanbevelings kan ten opsigte van verdere studies gemaak word:

- * daar is min navorsing gedoen oor die wye verskeidenheid van nie-verbale strategieë wat gebruik kan word in voorkomende of terapeutiese werk. Jennings (1979:2) lê klem daarop dat daar 'n groot behoefte aan verdere navorsing in dié verband is;
- * navorsing oor en die daarstel van 'n owerleidingsprogram vir ouers van dowes as koterapeute of steungewers tydens pedoterapie;

- * 'n analitiese taalkundige evaluering van gebaretaal; bruikbaarheid van kunst terapie as pedoterapeutiese tegniek
- * navorsing oor die gebruik van kuns by die dowe kind aanvullend tot arbeidsterapie, remediërende onderwys en spraakterapie;
- * navorsing om te bepaal of kleurgebruik dieselfde betekenis het vir dowe en horende kinders;
- * navorsing oor die aard en eienskappe van dowe kinders se tekeninge veral wat simboolwaarde betref omdat hulle ervaringswêreld as betekeniswêreld anders is; en
- * navorsing wat betref trujeksie en katarsis (herbelewing) soos dit in kunst terapie by dowe kinders figureer.

6.6 SLOT

In hierdie verhandeling het die navorser gepoog om die bruikbaarheid van kunst terapie as pedoterapeutiese tegniek vas te stel deur middel van 'n gevallestudie.

In die eerste hoofstuk is die begrippe in die titel van die werk gedefinieer en 'n hipotese oor die geslaagdheid van kunst terapie as pedoterapeutiese tegniek by die dowe kind is gestel.

Hoofstuk 2 het oor die wêreld van die dowe kind gegaan. Die doel van die hoofstuk was om die leser bewus te maak van die gekompliseerdheid van die gestremdheid en hoe die kind sowel as die persone wat betrokke is by die kind, deur die gestremdheid beïnvloed word.

In Hoofstuk 3 is pedoterapie beskryf en daar is in Hoofstuk 4 gekyk na kunsterapie as pedoterapeutiese tegniek. Die bruikbaarheid van kunsterapie as pedoterapeutiese tegniek in die algemeen is geëvalueer. Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat kunsterapie bruikbaar as 'n pedoterapeutiese tegniek is. Die vraag is nou of kunsterapie bruikbaar is as tegniek by die dowe kind omdat daar reeds in Hoofstuk 2 genoem is dat alle tegnieke nie bruikbaar by dowe kinders is nie.

Aan die hand van 'n gevallestudie in Hoofstuk 5 is die hipoteses wat in Hoofstuk 1 gestel is, getoets. Die gevallestudie het hulpverlening aan die dowe kind en sy opvoeders behels. Die kind wat vir die gevallestudie gekies is, is besonder geskik vir kunsterapie aangesien hy baie kunstig is en dit geniet om met kunsmateriaal te werk. Die terapie was geslaagd en die terapeutiese doelwitte is in 'n groot mate bereik.

De Wet (1993:163) het kriteria daargestel aan die hand waarvan 'n tegniek getoets kan word as bruikbaar by die dowe. Die navorser het in hierdie hoofstuk kunsterapie as tegniek aan die hand van die kriteria getoets en bevind dat kunsterapie bruikbaar is by dowe kinders, maar dat daar uitsonderings is. Daar moet tydens die beplanning van hulpverlening altyd in ag geneem word dat elke kind uniek is en dat daar op 'n unieke wyse met daardie kind te werk gegaan moet word.

Die navorser maak geensins aanspraak op volledigheid nie en het aanbevelings gemaak in verband met verdere navorsing.

Association of Teachers of the Deaf, 1990
vol. 12, no. 3, p. 41-60.

CASE, C. 1987. A search for meaning: Lost and found in art therapy. *Images in Art Therapy*. New York: Tavistock Publications.